

*Iz diplomatsko-konzularne
službe u pomorstvu*

ILIJA MITIĆ

Dubrovnik

Pomoćski ured u Dubrovniku za vrijeme Republike

Razvijeno pomorstvo i pomorska trgovina, od sredine XVIII stoljeća do pada Republike, sa svojim brojnim ekonomskim i pravnim odnosima odrazilo se na razvoj dubrovačkih propisa o plovidbi. Raniji propisi bili su nadopunjeni, preinačeni i prilagođeni novim prilikama. Tako preinačene prve osnovne odredbe donesene su od dubro-

vačke vlade 1745. g., kada je odlučeno da se te odredbe sakupe pod zajedničkim imenom, odnosno nazivom »Regolamenti della Repubblica di Ragusa per la navigazione nazionale« (Pravilnik Dubrovačke Republike o pomorskoj plovidbi ili kraće Pomorski pravilnik). Kasnije kad se povećao broj dubrovačkih brodova i kad je spomenuti Pra-

vilnik bio nadopunjen novim odredbama, dubrovačka je vlada odlučila da ga štampa (1784. g.).

Drugo štampano izdanje Pravidnika, nadopunjeno novim odredbama, tiskano je 1794. g. u štampariji A. Trevisani u Dubrovniku. Ovo izdanje ima 60 članova i sadrži odredbe dubrovačke vlade od 1745. do 1794. g. To su većinom odredbe administrativno organizacionog karaktera kojima se nastojala osigurati efikasna kontrola nad poslovanjem brodova i ujedno spriječiti svaki čin koji bi mogao u ono nesigurno vrijeme diplomatskih i političkih zapleta uvući Dubrovačku Republiku u neželjene sporove sa drugim državama.

Administrativnu kontrolu nad primjenom odredaba spomenutog Pomorskog pravilnika vršilo je od 1745. g. pet dubrovačkih Senatora koji su ujedno vodili i nadzor nad dubrovačkim pomorstvom. Ovi su Senatori bili u početku birani za pet godina, a od 1781. g. za tri godine, te su se službeno nazivali »Senatori ufficiali per la soprintendenza della Navigazione« (Senatori za vršenje nadzora nad plovidbom). Godina 1745. bila je veoma značajna za organizaciju dubrovačkog pomorstva jer je te godine stvoren Pomorski ured ili Ured za vršenje nadzora nad plovidbom u Dubrovniku, nazvan »Officio alla soprintendenza della navigazione«, na čijem se čelu nalazilo spomenutih pet, a kasnije tri Senatora. Iste se godine počela ujedno voditi i posebna knjiga nazvana »Provedimenti della navigazione« (Odredbe o plovidbi) koja je sadržavala ne samo sve odredbe o plovidbi već i o financijskom poslovanju za dubrovačke brodove. U ovoj knjizi nalazimo propise dubrovačkog Senata o plovidbi, odredbe donesene od strane Pomorskog ureda u Dubrovniku za vrijeme od 1747. do 1804. g., tarife o konzularnoj pristojbi i financijskom poslovanju dubrovačkih konzulata.

Pomorski je ured u Dubrovniku vršio cjelokupni nadzor nad poslovima dubrovačke pomorske plovidbe vodeći u život, uz pomoć dubrovačkih konzula po raznim stranim lukama, pomorsku politiku dubrovačke vlade. Ovaj je Ured ujedno raspravljao o svim pitanjima i sporovima dubrovačkih pomoraca. Radi pravilnog obavljanja svojih poslova dubrovački je Pomorski ured morao voditi razgranjeno dopisivanje. Dopisi koje je on slao zabilježeni su u posebnim knjigama nazvanim »Lettere dell'Officio della navigazione« (Dopisi Pomorskog ureda). U ovim se knjigama nalazi veliki broj pisama koja su upućena dubrovačkim konzulima po raznim lukama.

Na Pomorski ured prešlo je i sudovanje u pomorskim poslovima. O sudovanju je sačuvano nekoliko knjiga pod naslovom »Giudicati e Senteze dell'Offizio della navigazione« (Presude Pomorskog ureda). U vezi sa sudovanjem imamo i zapljene brodskih karata i novaca od strane Pomorskog ureda. U tu je svrhu bila ustrojena posebna knjiga u kojoj su bili zabilježeni svi takovi slučajevi, a nosila je naziv »Sequestri dell'Offizio della navigazione«. Razvoj sudovanja u pomorskim poslovima naveo je Pomorski ured da od 1765. g. u posebnoj knjizi bilježi tužbe i presude (»Commandamenti e sentenze della navigazione«). Ukoliko tokom rasprave nije moglo doći do nagodbe stranaka, proveden je dokazni postupak preslušavanjem stranaka i svjedoka što je opet zabilježeno u posebnoj knjizi (»Intenzioni della navigazione«).

Početkom 1784. g. dubrovački je Senat odredio da se ubuduće protiv svake građanske presude izrečene od strane Pomorskog ureda može podnijeti žalba. Stranka koja se htjela žaliti morala je prethodno zatražiti odobrenje dubrovačkog kneza navodeći razloge svoje žalbe. Tek po dozvoli kneza stranka je mogla podnijeti žalbu Malom vijeću u roku od 6 dana. Šest dana po primitku žalbe Malo je vijeće trebalo da glasanjem odluči da li se žalba usvaja ili odbija. U tu svrhu bili su za određen dan pozvani svi malovjećnici, a ukoliko se koji od njih ne bi pojavio na zakazani sastanak bez opravdanog razloga morao je platiti kaznu od 10 dukata, koji iznos je išao u korist dubrovačke bolnice. U rješavanju po žalbi nijesu mogli sudjelovati oni članovi Malog vijeća koji su bili najbliži rođaci zainteresiranih stranaka. U pogledu visine financijskih troškova, te taksa za vođenje prvostepenog i drugostepenog postupka kao i za sva proceduralna pitanja skopčana sa donošenjem drugostepene presude, Senat je odredio da se ima primjenjivati parnički postupak koji vrijedi za redovni građanski sud.

Bilo je slučajeva da je kod naplate arboratika nepravilno utjerano više novca od pojedinaca pa je u tom slučaju Pomorski ured svojom posebnom odlukom taj novac vraćao interesentima. Često je bio slučaj da se u Pomorskom uredu deponirao novac koji je proizlazio iz pomorskog poslovanja, a nekad su se deponirale i dragocjenosti. Kasnije se to isplaćivalo, odnosno vraćalo, onim osobama kojima je to pripadalo.

Dubrovački su kapetani prilikom povratka u domovinu morali prikazati Pomorskom uredu sve potvrde izdane od raznih dubrovačkih konzula o plaćenju konzularnoj taksi, pa bi upoređivanjem ovih potvrda, brodskih knjiga i redovnih financijskih izvještaja dubrovačkih konzula Pomorski ured mogao približno tačno ustanoviti financijsko stanje pojedinih dubrovačkih konzulata.

Zapovjednici dubrovačkih brodova bili su dužni izvještavati o poslovima, polagati račune o novčanom poslovanju ne samo suvlasnicima broda već i Pomorskom uredu. Suvlasnici, vlasnici i interesenti dubrovačkih brodova koji su smatrali da je kapetan njihovog broda izvršio neku prijevaru na njihov račun, mogli su u roku od mjesec dana, računajući od povratka broda u domovinu, optužiti dotičnog kapetana pred Pomorskim uredom u Dubrovniku.

Nadzor Pomorskog ureda nad dubrovačkom pomorskom plovidbom bio bi nemoguć bez mnogobrojnih dubrovačkih konzulata koji su po raznim lukama izvršavali povjerene im zadatke, obavještavajući ujedno ovaj Ured i vladu u Dubrovniku o svim događajima koji su bili od interesa za vođenje dubrovačke pomorske politike, čije su glavne smjernice bile očuvanje neutralnosti uz što bolji plasman brodova na tržištu brodskeg prostora po mediteranskim lukama. Radi toga je dubrovački Senat ovlastio Pomorski ured da mu podnosi na odobrenje nacрте raznih propisa i uredba koje su regulirale ne samo pomorsku plovidbu već i mnogobrojne poslove konzula u vezi sa pomorskom trgovinom dubrovačkih brodova. Kad se uzme u obzir veliki broj dubrovačkih konzulata po Mediteranu kao i razgranata pomorska trgovina onda je sigurno da je od sredine XVIII stoljeća ovaj Ured bio jedan od najvažnijih i najzapadnijih u Republici.

Osnivanjem Pomorskog ureda stvorena je u Dubrovniku čvrsta organizaciona osnova za kontrolu poslovanja dubrovačkih brodova i rada konzula, što je imalo odlučujuću važnost za ekonomski napredak Dubrovnika i njegovog pomorstva od sredine XVIII stoljeća do pada Republike.

Bilješke i literatura

¹ *Leges et instructiones*, ser. 21. 1/37 i 37/a; *Navigatio sv. 6/1; Isto*, sv. 12 (»Litterae officii navigationis«); *Cons. rog.*, sv. 162., str. 75. (Historijski arhiv u Dubrovniku).

² *Pomorski pravilnik iz 1794. g.* nalazi se u Historijskom arhivu u Dubrovniku pod br. R. 321.

³ V. Brajković, Dubrovački edikt za plovidbu 1794. g., Zbornik »Dubrovačko pomorstvo«, Dubrovnik 1952. g.

⁴ J. Gelčić, *Delle istituzioni marittime e sanitarie della Repubblica di Ragusa*, Trst 1882. g.

⁵ J. Luetić, O pomorstvu Dubrovačke Republike u XVIII stoljeću, Građa, knj. 2., Dubrovnik 1959. g.

⁶ V. Foretić, Pomorska serija starog dubrovačkog arhiva, »Pomorstvo«, br. 11/12, Rijeka 1954. g.

